

เรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิบสองคนได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ คัดค้านว่ามติของพรรคประชากรไทยมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ

๑. ความเป็นมาและข้อเท็จจริงโดยสรุป

นายวัฒนา อัครเวม กับคณะรวมสิบสองคน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชากรไทย ผู้ร้องได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๑ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติของพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ที่ให้ลบบชื่อผู้ร้องทั้งสิบสองออกจากทะเบียนของพรรคประชากรไทย อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) เป็นมติที่มีชอบ เนื่องจากขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันมีลักษณะต้องตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสาม และวรรคสี่

๒. ประเด็นเบื้องต้น

มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่า คำร้องนี้ไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) และมาตรา ๔๗ หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า คำร้องนี้เป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) และมาตรา ๔๗ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับไว้พิจารณาวินิจฉัยได้

๓. ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยมีว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ลบบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า มาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญที่บัญญัติว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง ... ซึ่งเห็นว่า มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย” บทบัญญัติดังกล่าวให้สิทธิสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้สองประการ คือ มติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ประการหนึ่ง หรือมติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่อีกประการหนึ่ง

ตามข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ปรากฏว่า สาเหตุที่พรรคประชากรไทยมีมติลบบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยนั้น เป็นเพราะผู้ร้องฝ่าฝืนมติพรรคไปเข้าร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ และผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรคในการลงมติในสภาผู้แทนราษฎร

ทางพิจารณาได้ความว่า ผู้ร้องได้สนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีผู้ร้องที่ ๑ ผู้ร้องที่ ๒ ผู้ร้องที่ ๓ และผู้ร้องที่ ๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีด้วย และวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ คณะรัฐมนตรีได้เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ก่อนเข้ารับหน้าที่แล้ว จนกระทั่งวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ พรรคประชากรไทยอ้างว่า ได้มีมติ ในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๔๐ ว่า ไม่เข้าร่วมรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ซึ่งเป็นเวลาภายหลังจากที่ ผู้ร้องได้เข้าร่วมรัฐบาลไปแล้ว แสดงว่าขณะที่ผู้ร้องเข้าร่วมรัฐบาลนั้น พรรคประชากรไทยยังมีมติว่า ไม่เข้าร่วมรัฐบาลและข้อบังคับพรรคที่ใช้อยู่ในขณะนั้น หมวด ๙ การตั้งรัฐบาล ข้อ ๓๔ กำหนดเพียงว่า ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารในการกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี ในกรณีที่ พรรคจัดตั้งรัฐบาลหรือร่วมกับพรรคการเมืองอื่นจัดตั้งรัฐบาล จึงแสดงว่าตามข้อบังคับที่ใช้อยู่ในขณะนั้น การจัดตั้งรัฐบาลไม่ใช่อำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรค จึงถือไม่ได้ว่าผู้ร้องฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค หรือมติของคณะกรรมการบริหารพรรค

กรณีการไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรคเรื่องการลงมติในสภาผู้แทนราษฎร ข้อบังคับพรรคประชากรไทย ข้อ ๓๖ กำหนดว่า การลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามมติ ซึ่งที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้ลงมติไว้ คณะกรรมการบริหารพรรคจึงไม่มีอำนาจ ลงมติว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐบาล เพราะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ ในสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง ซึ่งข้อบังคับพรรคเองก็กำหนดให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรของพรรค จึงถือไม่ได้เช่นกันว่าผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามมติคณะกรรมการบริหารพรรคในกรณีนี้

ส่วนข้อพิจารณาที่ว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ลบลชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรค ประชากรไทยมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ หรือไม่

ประการแรก กรณีที่วามติหรือข้อบังคับของพรรคการเมืองดังกล่าวจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๔๙ บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย การที่พรรคประชากรไทยมีมติลบลชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิก พรรคประชากรไทย ผลที่เกิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) คือ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสิ้นสุดลงนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ ซึ่งเท่ากับความเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยสิ้นสุดลงด้วย และไม่อาจปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทยได้ มติเช่นนี้จึงขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยชัดแจ้ง

ประการที่สอง กรณีที่วามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ขัดหรือแย้ง กับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ผู้ร้องถูกกล่าวหาว่าไม่ปฏิบัติตามมติพรรคที่ให้ลงชื่อสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีและเข้าร่วมรัฐบาลนั้น ข้อเท็จจริงปรากฏวามติที่ให้สนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เหตุการณ์เปลี่ยนแปลงไปเมื่อพรรคการเมืองสองพรรคในหกพรรคที่มีมติร่วมกัน จะจัดตั้งรัฐบาลโดยมี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศถอนตัวและกลับไป

สนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี จึงเป็นผลให้ข้อตกลงของพรรคเดโมแครตที่จะร่วมจัดตั้งรัฐบาลโดยสนับสนุน พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ถือเป็นมติที่ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติอีกต่อไป และเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ของพรรคประชากรไทย จำนวน ๑๔ คน จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๑๘ คน ซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยเห็นว่า มีความจำเป็นรีบด่วนต้องสนับสนุนให้ นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ของบ้านเมือง จึงเป็นเรื่องที่พรรคการเมืองจะพึงรับฟังตามหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย มติที่ให้ลบบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยด้วยเหตุดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๔. ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ลบบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามของรัฐธรรมนูญ คำขออื่นนอกจากนี้ไม่จำเป็นต้องวินิจฉัย

องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายเขาวรรณ สายเชื้อ นายโกเมน ภัทรภิรมย์ นายจุมพล ณ สงขลา พลโท จุล อติเรก นายชัยอนันต์ สมุทวณิช นายประเสริฐ นาสกุล นายมงคล สระภู่าน นายสุจินดา ยงสุนทร นายสุวิทย์ ธีรพงษ์ นายอนันต์ เกตุวงศ์ นายอิสสระ นิตินันท์ประภาศ และนายอุระ หวังอ้อมกลาง

หมายเหตุ ประกาศราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๑๖ ตอนที่ ๑๗ ก วันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๔๒